

Турдугулов А.Т., Ихсан Палта

**ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК СТУДЕНТТЕРГЕ КЫРГЫЗ ТИЛИН ЖАНА АДАБИЯТЫН
ҮЙРӨТҮҮДӨ ДИФФЕРЕНЦИЯЛЫК МАМИЛЕНИН РОЛУ**

Турдугулов А.Т., Ихсан Палта

**РОЛЬ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ КЫРГЫЗСКОМУ
ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ**

A.T. Turdukulov, Ikhsan Palta

**THE ROLE OF THE DIFFERENTIATED APPROACH IN TRAINING TO KYRGYZ
LANGUAGE AND LITERATURE FOR FOREIGN STUDENTS**

УДК: 878.06(002.54)014

Макалада Кыргызстандын жогорку окуу жайларында билим алып жаткан чет өлкөлүк студенттерге кыргыз тилин жана адабиятын окутуу процессинде студенттин индивидуалдык касиетин эске алуу маселелери каралат.

Негизги сөздөр: профессионалдык-педагогикалык маданият, педагогикалык баарлашуу, индивидуалдык өзгөчөлүктөр, симпатия жана эмпатия, лексикалык багаж, текст, кайтарым байланыш.

В статье рассматривается учет индивидуальных особенностей иностранных студентов при обучении к кыргызскому языку и литературе в вузах республики.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая культура, педагогическое общение, индивидуальные особенности, симпатия и эмпатия, лексика, текст, обратная связь.

The article discusses the consideration of the individual characteristics of the student in training to Kyrgyz language and literature in the universities of the Republic.

Key words: professional pedagogical culture, pedagogical communication, personality, sympathy and empathy, vocabulary, text, feedback.

Келечекте мугалим болом деген ар бир студенттин аң-сезими, дүйнө таанымы, индивидуалдык касиет-белгилери анын инсан катары да, адис катары да баалуулук системасын түзөт. Жакшы даярдыктагы адисти, анын мыкты профессионал катары өзүндө болгон профессионалдык педагогикалык негиздерин калыптандыруу мунун педагогикалык негизги фактору болуп саналат.

Болочок адистин толук кандуу инсан болуп калыптанышы анын адистик жактан өзүн өзү өркүндөтүүсү менен байланыштуу, мунун негизин болсо социалдык чөйрө түзөт, ал эми бул процессти кыймылдаткыч күчтөр инсандын өзүндө адамдын адистик жактан өзүн өзү өркүндөтүүсүнө байланышкан мотив, идеалдуу адискөй болууга умтулуусу түрүндө өнүгөт.

Оригиналдуу, прогрессивдүү, гуманисттик психо-педагогикалык багыттардын пайда болушу менен окутуу мүнөзү дагы өзгөрүүсү мүмкүн. Адисттердин заманбап ыкмаларынын өзгөчөлүгүнө ылайык окуу-тарбия процессинин максаты студентке тийиштүү билим, жөндөм берүү менен гана чектелүү эмес, аны инсан катары калыптандыруу милдетин да

алышы керек.

Педагогика илимдеринин доктору, профессор Э.Мамбетакунувдун түшүнүгүндө жогорку окуу жайларында студенттерге карата жасалган гуманисттик мамиле, педагогикалык жүрүм-турум маданият менен катар эле профессионалдык педагогикалык маданияттын туура калыптанышына өбөлгөлөрдү түзүп берүүчү педагогикалык негизги фактор [2:45-47]. Андыктан билим берүүнү гумандаштыруунун негизги талаптарынын бири болгон студент менен педагогдун инсан катары өз ара катышын уюштуруу туура, максаттуу болуп саналат.

Кыргызстандын жогорку окуу жайларында билим алып жатышкан чет өлкөлүк студенттерге алар тандап алган адистиктин адистик сабактарынан башка мамлекеттик стандарт талап кылган кыргыз тилин жана кыргыз адабиятын окутуунун тажрыйбалык сабактары бул үчүн көптөгөн мүмкүнчүлүктөрдү сунуштайт жана бул жагдай болочок педагогдун, азырынча студенттин индивидуалдык өзгөчөлүктөрүнө карата болгон талаптардын бирдиктүү системасын шарттайт. Келечектеги кыргыз тили жана адабияты мугалими эң оболу өзүн адамдык жана адистик терең потенциалга ээ, өзүнө сынчыл мамиле жасаган, өз аракеттерине анализ жүргүзүүгө жөндөмдүү, андан сырткары өзүнүн маданий өнүгүү мүмкүнчүлүктөрүн ишке ашырган жана өнүктүргөн чыгармачыл инсан катары көрсөтүшү керек.

Республикадагы XXI кылымдын заманбап мектептеринде мугалимди (педагогду) “жардамчы”, же болбосо, “машыктыруучу”, ал эми жогорку окуу жайларындагы болочок педагогдорду даярдаган окутуучуну болсо “педагогдордун машыктыруучусу” деп коюшат. Педагогика жана психология илим тармактарында иштеп жүрүшкөн азыркы кыргыз авторлорунун педагогикалык, илимий-методикалык, дидактикалык жана психологиялык эмгектеринде мектеп мугалиминин окуучулары менен иштешүүсүнүн эки жолу бири экинчисине карама-каршы коюлат: башкача айтканда окутуучу борбордук фигура болуп, анын окутуу ыкмасы жана окуу куралдары да ошондой орунда болгон. Анын иштөө ыкмасын четтен эч ким сынаганга, кетирилген кемчилдиктерин белгилегенге уруксат берилген эмес. Сонку мез-

гилдерде кеңири кулач жайып бараткан педагогиканын принциптерин гумандаштыруу принциптеринин койгон талаптары мындан түп тамырынан бери айырмаланган, педагогикадагы экинчи, альтернативалуу система болуп калды. Артыкчылык мына ушул экинчи ыкмага берилет. Сабак болсо, кээде сырттан карап туруп мугалимдин кайда экинин аныктоо кыйын болгондой шартта өтөт, мугалим дээрлик көзгө урунбайт.

Методисттер кыргыз тили жана адабияты мугалимдерине берген кеңештердин ичинен – педагог илимдин булагы, ментор болбостон, окутуунун жана тарбиялоонун уюштуруучусу гана болушу керек деген кеңештер соңку учурларда басымдуулук кыла баштады. Гуманисттик методология окуучу баарлашуу процессинде тил менен эксперимент жүргүзүшү керек, ал эми мугалим болсо анын тилдик каталарына чыдамкайлык менен мамиле кылышы керек деп ырастайт («Окууга эч качан даяр эмессин» деп айтпа, окуучуну шаштырба, ката болсо да сүйлөй берсин). Ошол эле мезгилде гумандаштырылган педагогика, анын талаптарын кыйшаюусуз аткарган методология оозеки речте нормативдик тилдин колдонулуусу милдеттүү эмес экенин көз жаздымда калтырат. Айталы, Бишкек шаарынын окуучулары же студенттери үчүн туура эмес айтылган реч, ката делген нерсе (мында кеп диалект, говорлор тууралуу бара жатат) Кыргызстандын башка региондорунда жашап, окугандар үчүн туура болушу толук ыктымал. Гумандашкан педагогиканын, анын методологиясынын шарттары боюнча педагог ар бир окуучунун же студенттин индивидуалдык касиет-белгилерине, жекелигине сый мамиле кылышы керек – бул өз кезегинде профессионалдык педагогикалык маданиятты өнүктүрүүнүн негизги компоненти болуп саналат («Мен силерге эмне үйрөткөнүм маанилүү эмес, бирок окуу процессинде берилген окуу материалдарын турмуштагы такыр эле башка нерселерге салыштырганым, байланыштырганым маанилүү»).

Жогорку окуу жайларындагы кыргыз тилин жана адабиятын окутуу методикасы боюнча өтүлүүчү лекциялык жана практикалык сабактардын талаптарына ылайык мектеп курсунда окуучунун көңүлүн өтүлүп жаткан темага буруу, анын жоопторундагы кетирген каталарын оңдоо, тилдик ишмердүүлүгүн баалоодогу окутуучунун аракети жекелик катнаш түзүү менен тыгыз байланышта. Психологиялык комфорт түзүү үчүн окутуучунун жүрүм-туруму достук, маектешке карата жылуу мамиле жана көңүлдү мүнөздөгөн бейформал баарлашуудагы «коммуникатордун» журум-турумуна жакындаштырууга аракет кылышы керек. Мугалимдин окуучусу менен болгон диалогу достук маанайда, ишенимдүү, кызыгуу жараткан мүнөздө болгону жакшы. Тигил же бул суроо менен окуучуларга кайрылуу да сураныч, сунуш, сылыктык менен талап кылуу, а көпчүлүк учурларда кеңеш түрүндө болушу керек. Окуучунун айтып жаткандарына акырын аралашып, кайталоо же кайра суроо жолу менен анын ката-

ларын оңдосо болот.

Бул багытта окумуштуу-педагог М.А. Кудайкуловдун баамдоолору кызыктуу. Автор, ушу тапта Кыргызстандын билим берүү жайларындагы билим берүү, тарбиялоо проблемалары көп учурда инсандык проблемалар менен байланыштуу деп белгилейт. Педагогикалык мамиледеги профессионалдык маданияттын негизинде жаңы ойлор, формалар жана ыкмалар калыптанууда, окуучунун инсан катары жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу жагы барып-келип профессионалдык педагогикалык маданияттын тендендинен кабар берет [1:75-76].

Бул айтылгандардын контекстинде педагог менен окуучунун ортосундагы мамилени кызматташтык педагогиканын деңгээлине чыгаруу маселеси жөнүндөгү пикир өтө кызыктуу. Мындай түшүнүк бизге жакын, анткени кеп адепттик теңчилик жөнүндө жүрүп жатат. Анда педагог студенттин жекелигине сый мамиле кылып, анын күчүнө ишенип, педагогдун оптимизми болочок адистин өзүнө жагымдуу баа берүүсүнө, өзүнө жана өзүнүн жөндөмдөрүнө болгон ишенимди калыптандырууга негиз болот. Педагог студенттин талаптары менен кызыкчылыктарын, өзүн ачуу жана бекемдөө аракетин, өзүн реализациялоого жана өзүн көрсөтүүгө болгон аракетин эске алууга аракет кылат. Экинчи жагынан, жөн гана адис катары эмес, инсан катары тең укуктуу кызматташтык маанайында баарлашуу педагогдун индивидуалдык өзгөрүүсүнө, өнүгүүсүнө өбөлгө болот.

Окутуучу менен студенттин баарлашуусу маалында билим берүү функциясынан тышкары дагы профессионалдык педагогикалык ой жүгүртүү, чындыкты маданияттын көзү менен кароо жөндөмдөрү көрсөтүлөт. Окутуучу студентти кошо ойлоонууга, ар нерсеге активдүү катышууга чакырат. Жыйынтыгында, инсандардын ортосундагы психологиялык ар кандай чектөөлөр жоюлат. Негизинен, педагогикалык баарлашууда, же болбосо толуккандуу кызматташууда педагог дагы студент дагы ошол процесстин өкүлү, интерпретатор, маданият, маданий маңыздардын куруучусу катары иш алып барышат. Окуучу дагы маданияттын субъектиси, өз курагына таандык субкультуранын ээси катары көрсөтүлөт.

Педагогдун жаратуучулук, окуучусунун индивидуалдык өзгөчөлүктөрүн калыптандыруучу аспектеринен алганда педагогикалык баарлашуу үчүн диалог принципалдуу, негиздүү каражаттардын бири. Ал студенттин алган же ала турган билиминин бекемдөөсүнө, ой жүгүртүүчүлүк жөндөмдөрүн өстүрүүгө өбөлгө болуп, окуучунун өзүнө-өзү баа берүүсүнө, окууга болгон шыктануусуна жана окуу-тарбия процессинин жалпы эле жыйынтыгына таасир берет.

Жогорку окуу жайларында болочок мугалимдин профессионалдык педагогикалык маданиятын калыптандыруу жана алардын өз ара баарлашуусунун таанып-билүү активдүүлүгүн жогорулатуу үчүн сабак учурунда психологиялык жагымдуу шарт түзүү жана жекеме-жеке баарлашуу эң эле керектүү, бирок жеткиликтүү эмес. Окутуучу өз аңгемесин

студенттин алдында экстралингвистикалык (илимий маалыматтар менен бөлүшүү, конференцияга катышканы жөнүндө айтып берүү, окулган материалга карата өз оюн билдирүү ж.б.у.с.) мотивдерди пайда кылгандай негизде жүргүзүшү керек жана булар угучулар менен сүйлөп жаткандарга карата бирдей багытталышы зарыл. Мындай негизде тилдик баарлашуу жагымдуу маанайда өтүшүн шарттоо мугалимден туура уюштурууну талап кылат: баарлашуунун катышуучуларынын өз ара мамилеси, “мугалим-окутуучу”, “окуучу-топ” режиминдеги алардын баарлашуусу, ошондой эле тапшырманы так, туура жана кыска түзө билүүсү. Сунушталган ыкмалар менен жоболорду чыгармачыл өңүттө колдонуу мугалимден өз алдынчалуулукту, ийкемдүүлүктү, өзгөрүп турган кырдаалды, окутуунун реалдуу жүрүшүн эске ала билүүнү талап кылат. Мындан улам албетте, окутуунун индивидуалдуу формасынын зарылдыгы келип чыгат.

Ар бир студенттин жекелик касиеттерин эске алуу бардык эле предметтер боюнча сабактарда керектүү, бирок бул кыргыз тил жана адабияты сабактарында өзгөчө мүнөзгө ээ жана мындай нерсе ошол сабактардын өзгөчөлүгүнө байланыштуу. “Жекелик” деп мугалим ар бир студенттин мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен тапшырма берип аны өз алдынча аткарган ишмердүүлүктү түшүнөбүз. Окуу-тарбия процесси – бул эки тараптуу процесс, студент менен педагогдун биргелешкен ишмердүүлүгү. Изилдөөчүлөр кыргыз тилин жана адабиятын окутууга жетишээрлик көңүл буруп, негизинде аны экинчи субъектке – педагогко таркатпайт. Ал ортодо болочок педагогдун кыргыз тили жана адабияты боюнча сабактардагы профессионалдык педагогикалык даярдыгын жогорулатуу жана ага улай кыргыз тилин жана адабиятын окутууну оптималдаштыруу маселеси окутуучу менен студенттин өз ара аракеттенүүсүнүн өзгөчөлүктөрү эске алынмайын чечилбейт.

Мунун негизинде биз кайтарым байланыш түшүнүгүнө келебиз. Адамдын ишмердүүлүгү жана анын аракеттери, адатта, алдына коюлган максатка жетүү үчүн жүргүзүлөт. Жыйынтык жеткиликтүү болгонун же болбогонун аткарылган нерсени баалоого мүмкүндүк берген маалымат пайда болгондо гана мүмкүн болот. Бул маалымат кайтарым байланыш деп аталат. Мындай маалымат профессионалдык педагогикалык ишмердүүлүк процессинде абдан эле маанилүү, анткени ал болочок адистин профессионалдык педагогикалык маданиятын калыптандырууга педагогикалык өбөлгөлөрдү түзөт.

Студент кызыктар болгон окутуу профессия бул жөн гана фактыларды топтоо, билимди кеңейтүү эмес, бул – ошол студентти, анын жекелик касиет-белгилерин өзгөртүү дегендик. Кыргыз тилин жана адабиятын окутуудагы кайтарым байланыштын педагогикалык маңызы окутуунун жүрүшүнө таасир эте турган аралык жыйынтыктардан турат. Мындай таасир этүүлөр кабыл алуучудан билим берүүчүгө

карата аралык жыйынтыктар жөнүндө маалымат берип, бул маалыматтар андан ары эмне кылуу керектигин аныктоого негиз болот [5:196]. Мындай учурда окуу-тарбия процессиндеги педагогикалык таасир окутуучу менен студенттин ортосундагы өз ара байланыштын өзөгү болуп саналат, бул кайтарым байланышты көрсөтөт. Окутуучу окуучунун ишмердүүлүгүнө тапшырмалардын шарттары жана аларды анализдөөнүн жолдору жөнүндөгү кошумча маалыматтар аркылуу таасир этет. Кыргыз тилин жана адабиятын билүү жөндөмү жаатында кезектеги билим берүүгө же анын жогорку деңгээлине өтүүдөн мурда, студенттин бул предметтер боюнча билим, билгичтик жана көндүм-адаттарын аныктап алуу зарылдыгы келип чыгат. Кыргыз тилин жана адабиятын окутуу процесси окутуучу каалаган жыйынтыкка жеткирүүсү үчүн кайтарым байланыш процесси дайым аракетте болушу керек. Кыргыз тилин жана адабиятын өздөштүрүп жаткан чет элдик студентке өз маалыматта жардам көрсөтүү анын берилген материалды сиңиришин жеңилдетип, баарлашуу жөндөмү, өзүн өзү окутууга умтулуу, өзүн өзү өркүндөтүү өндүү студенттин жекелик касиеттерин калыптандырат. Бул болсо болочок педагогдун профессионалдык педагогикалык маданиятынын маанилүү факторлору.

Жогорку окуу жайлардагы окуу-тарбия процесси (учебно-воспитательный процесс) студент менен окутуучунун ортосундагы диалогко негизделип, аларды бирдиктүү иштешүүгө багытталган окутуунун окшош мисалы болуп жекеликке багытталган гуманисттик концепция эсептелет. Ал студенттин жекелик шыгын, кыргыз тили жана адабияты боюнча окуу куралдардын түрүн жана формасын, студенттин лекциялык жана практикалык сабактардан тышкары өз алдынча билим алууга умтулуусун шарттайт. Анткени педагогикалык мындай технологиядагы тарбиялоо – окутуу системасынын борбору болуп болочок мугалимдин индивидуалдык касиеттери эсептелгендиктен, анын методологиялык негизин окуу-тарбия процессин индивидуалдаштыруу жана дифференциациялоо түзөт.

Ушундан улам кыргыз тили жана адабияты сабактарындагы индивидуалдуу ыкмалардын жаңыча чечмелениши тууралуу айтуу абзел. Мунун өзөгү боюнча, окутуу-тарбиялоодо окуу куралдан окуучууга карай эмес, тескеринче студенттин реалдуу мүмкүнчүлүктөрүнөн багыт алуу керек, аны реалдуу мүмкүнчүлүктөрүн өстүрүү, өркүндөтүү, байытуу принцибинде окутуу керек. Тажрыйбада бул мындайча ишке ашат:

- группадагы “ортозаар” студентке багыт алуудан баш тартуу;
- ар бир студенттин мыкты сапаттарын издөө;
- студентти психологиялык-педагогикалык диагностикадан өткөрүү (кызыкчылыктары, шыгы, багыты, Мен – концепциясы, мүнөздүк сапаттары, ой жүгүртүү процессинин өзгөчөлүктөрү);
- окутуу-тарбиялоо процессинде инсандын өзгөчөлүктөрүн эске алуу;

- инсандын өсүүсүн боолголоо;
- өнүгүүнүн жекелик программаларын түзүү, аны өркүндөтүү.

Ушундан улам жекелик ыкма студенттин профессионалдык педагогикалык даярдыгынын жана профессионалдык педагогикалык маданиятынын туура калыптандыруу процессинин негизи жана керектүү шарты болуп саналат. Мындай технология кыргыз тилин жана адабиятын окутууда өзгөчө мааниге ээ, анткени бул предметтер аркылуу чет элдик студенттин адистик башка предметтерди өздөштүрүүсүнүн ачкычы. Чет өлкөлөрдөн, айрыкча, Турция мамлекетинен келип, Кыргызстандын педагогикалы жогорку окуу жайларында окуп жаткан чет элдик студенттердин, баарынан мурда, оозеки речин калыптандыруу, аны андан ары өстүрүү маселеси ар дайым актуалдуу болуп келген. Мындай проблеманын индивидуалдуу ыкмаларын иликтеген окумуштуулардын жоон тобу анын негизги үч этаптан тураарын белгилешет:

Биринчиси, студенттин сүйлөө жөндөмүн өздөштүрүүгө негизги таасир эткен жекелик өзгөчөлүктөрдү өздөштүрүү. Бул үчүн кыргыз тилин окутуу курсу башталганда ар бир студентке жекече диагностикалык баракча түзүлгөн, анда студенттин тилдик жөндөмүнүн баардык түрү (угуу, окуу, жазуу ж.б.) боюнча деңгээли аныкталган.

Экинчиси, студенттерди алардын жекелик-психологиялык өзгөчөлүктөрүнө жараша типтик топторго бөлүү. Мында биз маанилүү жекелик өзгөчөлүктөр деп төмөнкүлөрдү аныктадык:

- кызыкчылыктардын калыптанышы (мотивация);
- билими, жөндөмү;
- таанып-билүү кубатынын өнүгүүсү (оперативдүү эс тутум);
- логикалык ой жүгүртүү жана активдүү элестетүү.

Үчүнчүсү, речтик активдүүлүктү жана өз алдынчалыкты өнүктүрүүгө багытталган өз алдынча иштөө системаларын индивидуалдаштыруу. Бул чет өлкөдөн келген студенттин кыргызча текстти окуу ишмердүүлүгүнө байланыштуу:

1. Окуу темпи.
2. Окулган тамгалардын комбинациясы.
3. Көркөм окуунун элементтерин пайдалануу.
4. Тексти түшүнө билүү.
5. Тексттин маанисин кайра айтып бере алуу.

Угуу ишмердүүлүгү:

1. Речти уга билүү.
2. Текстти которо билүү.
3. Сөздөрдү речте туура пайдалануу.
4. Укканын айтып берүү.

Жазуу ишмердүүлүгү:

1. Орфография, туура жазуу.
2. Сезим жана элестетүү.
3. Окуялардын ирээтин сактоо.

Сүйлөө ишмердүүлүгү:

1. Фразалардын так, түшүнүктүүлүгү.

2. Сүйлөө темпи.

3. Сөз байлыгы.

Тилдин тактыгы:

1. Өзүнчө тыбыштар.
2. Басым, ритм.
3. Интонация.

Лексика:

1. Көп түрдүүлүк, көлөм.
2. Тандоонун тактыгы.

Сөздү коштой билүү:

1. Теманы өнүктүрүү.
2. Баарлашууну демилгелөө.
3. Өзүнүн оюн, мамилесин айта билүү.
4. Логика.
5. Айткандарын тескөө (түшүндүрүү, ондоо).

Вербалдык эмес аспектилер:

1. Көз-карашы, турушу.
2. Жаңсоолор, өнүндөгү өзгөрүүлөр.
3. Текстке жараша жест-мимикаларды туура жасоо.

Индивидуалдуу ыкманы ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн биз, типтик топтордун чегиндеги маанилүү жекелик өзгөчөлүктөрдү эске алуу менен өз алдынча иштөөнүн системасын иштеп чыктык. Бул ыкмада ар кыл топтордогу студенттер интеллектуалдык активдүүлүгү, өз алдынча ой жүгүртүүсү, оперативдүү эс тутум, өз оюн логикалуу, ырааттуу билдирүү деңгээли, лексикалык, грамматикалык жана башка материалдарды билүүсү боюнча же эң төмөнкү же эң жогорку абалда болуп мүнөздөлөт.

Окуу тапшырмаларынын мазмуну жана мүнөзү окутуунун жыйынтыгына чечүүчү таасир берет деген бир катар окумуштуулардын оюн эске алып, биз студенттердин өз алдынча иштерин таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн негизинде классификациялоо максаттуу жана негиздүү болооруна ишендик. Биздин түшүнүгүбүздө, педагогикалык принциптер бул системанын негизинде ийгиликтүү ишке ашууда: жеткиликтүү, көзгө көрүнө турганы, системалуулугу жана окутуу ишинин кыйынчылыктарынын өсүүсү ирээттүү болгону болочок педагогдордун профессионалдык педагогикалык маданиятынын калыптанышына эффективдүү таасир этет. Мындан улам педагог менен студенттин өз ара алакасы, жекелик катнаштардын көп кырдуулугу окутуу процесси үчүн маанилүү. Бул маселе боюнча тийиштүү адабияттарды окуп чыккан соң, кыргыз тили жана адабияты мугалиминин индивидуалдуулугунун маанилүүлүгүн, ошондой эле инсандын өзүнө, адис субъектке болгон мамилесинин системасын, окуучуга карата тилдик оппонент катары позитивдүү мамилесин аныктоо маанилүү экенин көрсөткөнүн белгилеп коюу керек.

Болочок мугалимдин кыргыз тили жана адабияты сабактарындагы профессионалдык педагогикалык маданиятынын калыптанышында эмпатия (өзгөнүн түйшүктөрүн түшүнө билүү) сыяктуу жекелик касиет өзгөчө маанилүү; башкача айтканда, оппоненттин жан дүйнөсүн түшүнө билүү, анын сезимдерине

сүнгүү, ага жооп берүү жана башка адам менен коштоо. Кыргыз тили жана адабияты мугалими тилдик окутуу кырдаалын түзүп жатып, бул кырдаалга окуучу көңүлү эмеспи, бул анын өзгөчөлүктөрүнө жана кызыкчылыктарына туура келеби деп ойлонушу керек. Баарлашуу маалында педагог маектешинин оюн сыйлап, анын көз карашын кабыл алууга, дүйнөнү анын көзү менен кароого жөндөмдүү болушу керек. Педагог менен студенттин өз ара алакасы окутуучунун окуучуга болгон таасир этүүсү жана кайтарым байланышы. Аны процессти оңдоп-түзөө жана кыргыз тилин жана адабиятын окутуунун жыйынтыгын чыгаруу үчүн колдонуу жөндүү.

Адабияттар:

1. Кудайкулов М.А. Дидактические проблемы формирования профессионально-методических умений у будущего учителя. – Киев, 1977.
2. Мамбетакунов Э.М. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированной технологии образования и обучения. // Проблемы и перспективы развития педагогического образования в современных условиях: материалы Международной научной конференции КГПУ им. И.Арабаева. – Бишкек, 1997. – С. 45 – 47.
3. Малиночка Э.Г. Категория обратной связи в педагогике. – Майкоп: Адыгейский государственный университет, 1998.
4. Айдарова М.Д. Педагогикалык маданият: окуу курсунун лекциялык топтому: окуу куралы. – Бишкек: И.Арабаев атындагы КМУ, 2011.
5. Айзенштейн В.Г. О логическом и творческом в обучении. // Вестник высшей школы. – М., 1988. – №3. – С. 31-37.
6. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития: инновационный курс. – Казань.: Изд-во Казан гос-го ун-та, 1998.
7. Бабанский Ю.К. Личностный фактор оптимизации обучения. // Вопросы психологии. – М., 1984. – №1. – С.51–57.
8. Барабанщиков А.Я. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов: к вопросу о сущности педагогической культуры. // Советская педагогика. – М., 1981. – № 1. – С. 71–77.
9. Бондаревская Е.В. Введение в педагогическую культуру. – Ростов-на-Дону: РГПУ, 1995. – 172 с.
10. Бондаревская Е.В. Программа и методика изучения педагогической культуры учителя. – Ростов – на – Дону: РГПИ, 1988. – 28 с.

Рецензент: д.филол.н., профессор Токоев Т.Т.